

Popel a dýmanty, aneb trocha povzbuzení pro ty, kdo nechtějí moc utrácet

Se slavným polským filmem nemá první část titulku nic společného, ale dobře vystihuje téma, kterému se chci v článku věnovat. Když člověk listuje aukčními katalogy nebo čte články o našem oboru v časopisech a na internetu, může získat pocit, že zajímavé jsou jenom rarity a investiční objekty, zatímco běžné známky pomalu nestojí za pozornost. Je to ale opravdu tak?

FRANTIŠEK BENEŠ

Vzácné a draze získané známky, patřičně vypíchnuté v exponátech, se mi samozřejmě líbí, ale ještě raději mám ty tvářící se nenápadně, mnohokrát bez zájmu přehlédnuté ve výběrech na burzách a na internetu, i když ve skutečnosti jde o zajímavosti, které mohou chybět i v těch největších sbírkách. Když jsem byl kluk, měl jsem štěstí, že mě do filatelie postupně zaučovalo několik trpělivých sběratelů, od nichž jsem si osvojil, že i vícekrát prohlédnuté partie stojí za to pozorně prohlédnout znovu, protože s notnou dávkou trpělivosti a pořádným kusem štěstí můžete narazit na opravdový poklad. Tohle doporučení se mi s lety mnohokrát osvědčilo. Uvedu několik příkladů.

Když jsem v polovině 80. let pracoval v nákupním oddělení Pofisu, přišli tam jednou mladí manželé se známkami po dědečkovi, o nichž se v rodině vyprávělo, že mají velkou cenu. Už s nimi byli na burze U Nováků a v Kotvě, ale nikdo o ně neprojevil zájem. Na první pohled nebylo divu, byla to totiž menší krabice od bot plná stokusových balíčků našich a zahraničních běžných razítkovaných známek. Všichni oslovení stolkaři na burze prý jenom odklopili víko, a když viděli běžné balíčky, trochu se pohrabali v obsahu a pak jen zavrtěli hlavou, že o ně nemají zájem. Zklamaní majitelé tedy přišli do Pofisu, kde se jich ujala paní Vlasta Novotná, tehdy už silně přeluhující pracující důchodkyně, která známky vykupovala desítky let. A protože za tu dlouhou dobu věděla své a měla spoustu zkušeností, dovolila se, jestli může ty balíčky opatrně otevřít. Všimla si totiž, že při pohledu na jejich hranu sem tam nějaká vrstva papíru vypadá jinak, má nepatrně odlišný rozměr, je zjevně s lepem nebo má odlišný odstín barvy. No, nebudu vás napínat, v těch balíčcích byla mezi haléřovými známkami zamíchaná krásná sbírka svěžích meziválečných známek Francie, včetně zeleného leteckého padesátifranku v obou odstínech, a taky pěkných pár desítek kusů slušné klasiky.

Známky jsme tehdy vzali do komise a dobře je prodali přes Artii. Samozřejmě jsme byli zvědaví, jak se do balíčků dostaly? Majitelé se poptali v rodině a dopídlili

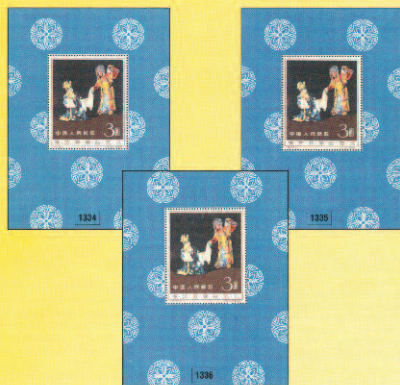
se, že je tam prý dědeček živnostník schoval na konci čtyřicátých let, když se bál, že mu komunisti sbírku zabaví.

Nebo další případ. Asi před deseti lety na veletrh Sběratel přinesla paní odrbaný zásobník s ledabyle zastrkanými námětovými známkami a aršíky lido-demo států a štůsek obálek nacpaných pamětními listy, FDC a sáčky se známkami pro děti, které kdysi prodávaly stánky PNS. Obešla už pár obchodníků a nikdo o ně nejevil zájem. Zastavila se tedy ještě v naší poradenské službě Komise znalců SČF, a protože tam bylo zrovna volno, vysypali jsme obsah obálek postupně na stůl, a mezi levňoučkým zbožím jsme našli čínský aršík Divadlo z roku 1962. Když jsme se zajímali, kde se tam vzal, řekla nám, že její tatínek byl loutkář, a tak si tenhle aršík začátkem 60. let kvůli divadelnímu námětu koupil za pár desítek korun v prodejně Pofis. Když jsme ji potěšili informací, že jde o vzácnou věc, aršík přihlásila do 40. aukce Profil (v nabídce tehdy byly dokonce tři!) a prodal se tuším skoro za tři sta tisíc korun!

40.

Mezinárodní aukce poštovních známek

Hotel Olympik - Artemis
U Sluncové 14, Praha 8
sobota 23. 11. 2013

PROFIL
DŮM FILATELIE

Podobnou zkušenost mají i někteří kolegové z Komise znalců SČF. Například Jiří Majer, aukcionář a odborník na legionářskou poštu, mi před lety vyprávěl, že když v 90. letech začal jezdit do Spojených států, samozřejmě tam navštěvoval i prodejny se známkami a zajímal se, jestli mají něco z Československa. Výsledky byly různé, ale on na největší překvapení narazil v situaci, která vypadala beznadějně. Telefonicky se domluvil s jedním majitelem dost vzdáleného krámků, který ho ubezpečil, že má na skladě spoustu materiálu z první republiky. Tak za ním vážil dlouhou cestu, ale ukázalo se, že ta „spousta“ spočívá v hromadě starých přebraných výběrových sešitů, v nichž byly vylepeny stovky a spíš tisíce razítkovaných známek z konce 20. a z 30. let. Stránka po stránce, stejné hodnoty v nepatrné ceně. Prázdná místa se zbytkem nálepky dosvědčovala, že není zdaleka první, kdo se jimi probírá (zřejmě šlo o zbytek nějakého velkého lotu vyvezeného v 60. letech do ciziny Artili). Ale když už tam byl, trpělivě jimi listoval a listoval, až narazil na modré dvoukoruny z emise Praha – Tatry 1926. Stejně jako ostatních haléřových položek i těch tu byla spousta, ale vycvičené oko pana Majera nepřehlédlo silně decentrovaný exemplář zjevně užšího formátu obrazu. Jakoby nic otočil špičkou pinzety několik jiných známek, a pak s napětím i tuhle – aby na první pohled viděl, že má svislou průsvitku! Tak si z té hromady sešitů několik vybral, zaplatil pár desítek dolarů, které ten obchodník chtěl, a získal raritu s průsvitkou číslo 1 bratru za sto tisíc korun! Kolik filatelistů přitom těmi sešity listovalo před ním, v Československu a pak i v cizině, přesto tam tenhle nevzhledný kousek přečkal řadu desetiletí od dob první republiky.

Jiný pečlivý „prohlížeč“ kdejakého smetí je můj přítel a kolega, znalec Vašek Kaňa, který je v tom opravdový mistr! Situace obdobná, jenom ne v USA, ale kdesi v Čechách. Krajská burza, na jednom stolku stokrát přebrané sešitky z kolování s balíčkovým zbožím našich prvních knižtiskových emisí. Známky oceněné na korunu nebo dvě, sem tam nějaká za pětikorunu, nejdražší tam byla 60 h Osvobozená republika popsaná jako retuší hlavy za 20 Kč. Kolik jen sběratelů za dlouhé roky list s ní otočilo bez zájmu! Vašek si ji koupil. Byl to totiž Teplický padělek ke škodě pošty, který byste dnes těžko sháněli se čtyřmi pětiscovkami v hrsti...

Na výměnných schůzkách mnohokrát koupil balíčky nebo sesypané obálky běžných razítkovaných Hradčan a dalších knižtiskových známek, o které nikdo neměl zájem. Platil za ně obvykle nějakých pět nebo deset korun za balíček, podle nominálu. A za ty roky, co se tím zabývá, mezi nimi našel mnoho zajímavostí, třeba obrácená hřebenová zoubkování nebo přehlédnuté fialové třicetihaléřovky s lepšími zuby A a D, vejprtské padělky Hradčan, všechno tedy kusy v katalogové ceně v tisících. Samozřejmě to není zadarmo, povzdechli si, že ty stovky hodin pečlivého prohlížení balastu se mu začínají podepisovat na očích...

Štěstí měl i na Aukru, kde delší dobu bez povšimnutí visela nabídka neupotřebeného doplatního čtyřbloku Hradčany 30/15 h se zoubkováním B za nějakých padesát korun. Přes mizerné vyobrazení si ale až on všiml, že všechny čtyři známky mají zavřenou spirálu – tedy že jde o raritu, s jakou se hned tak nesetkáte ani v největších aukcích.

A jiný blízký kolega a znalec, Marek Vrba. Ten trpělivě chodí na kdejakou burzu, jednak ho baví povídat si tam s lidmi a jednak se rád prohrabuje i v beznadějně přebraných položkách. Na konci krajské burzy v Pardubicích mu jeden stolkař nabídl neprodané zbytky, v podstatě smetí, co nikdo nechťel. Bylo tam taky pár balíčků známek emisí Holubice a Osvobozená republika, a když si je tak zběžně prohlížel, kouká, že z jednoho s hodnotou 50 h zelená vyčuhují hrubé zuby! Tak to všechno bez smlouvání koupil a doma zjistil, že ta vyčuhující známka byl vzácný Vejprtský padělek – a v tom balíčku byly dokonce tři!

Všechno, co jsem tu teď uvedl, není filatelistická latina, to se skutečně stalo. A nejen stalo – děje se to pořád, a je jenom na nás, jestli se tohohle kouzelného dobrodružství chceme zúčastnit. Podobných příkladů, že se vyplatí věnovat pozornost i zdánlivě běžnému zboží, bych totiž mohl uvést mnohem víc. Je jasné, že jde o výjimky, protože v naprosté většině případů se neobjeví nic, ale když to nezkusíme, když budeme litovat času, proklouznou nám příležitosti mezi prsty. Ne nadarmo říká Shakespeare Hamletovými ústy: „Být připraven, je vše!“

Tenhle trošku zdouhavý úvod jsem zařadil proto, abych povzbudil všechny, koho stejně jako mě baví probírat se beznadějně běžnými známkami, a doufat, že vynaložený čas a pozornost jednou přinesou ovoce. Slovy v titulku, že se mezi popelem zaleskné dýmání.

A jeden takový naprosto aktuální případ, ke kterému došlo těsně před uzávěrkou tohoto čísla Filatelie, vám teď chci představit. Bývalý obchodník z burzy U Nováků postupně rozprodal všechny lepší věci a zbyla mu velká zásoba běžných známek, z ciziny i našich, z konce první republiky, z protektorátu a z poválečné staré měny. Svěží, s nálepkou, bez lepu, razítkované, v různé jakosti, známky za pár desetníků nebo na nejvyšší za pár korun, v sáčcích a obálkách volně složil do několika krabic od banánů, v nichž ležely snad dvacet let. Jednotlivé, v blocích i v celých arších, v podstatě bez ladu a skladu. Když pak příbuzní vyklízeli byt, přivezli ty krabice do Profilu. Obvykle takové zboží přebalíme do krabic Ikea a bez většího prohlížení je nabídneme v aukci za lákavě nízkou vyvolávací cenu, protože máme zkušenost, že si takový materiál najde svou cenu a své kupce – sběratele, kteří pak jeho probíráním stráví třeba celou zimu (už máme vyzkoušené, že tyhle krabice se nejlíp prodávají v listopadových aukcích, naopak na jaře je zájem o ně slabší, protože to lidé už mají v hlavě zahrádku a dovolenou). Tentokrát jsme je ale do aukce zařadit nemohli, protože kvůli obavám z koronaviru jsme jejich pořádání přerušili. A tak jsme se rozhodli, že využijeme nucenou přestávku a naši mladší kolegové tu dovezenou hromadu alespoň roztřídí podle států. Byla to velká práce, ale vyplatila se. Některých známek tu byly

stovky a dokonce i tisíce stejných, a já si z nich vybral k prozkoumání jednu z nejběžnějších prvorepublikových, dokonce tu úplně poslední vydanou, třicetihaleřovou leteckou z roku 1939. Vyšla v nákladu více než tři miliony kusů, z nichž naprostá většina zůstala neupotřebených. Jde vlastně o pohrobka, protože vyšla už za protektorátu, takže ji vedou oba katalogy – na ČSR I i na protektorát, v obou má číslo Pof. L15.

Odhadem bylo těch třicetihaleřovek v krabicích několik tisíc, zjevně postupně nashromážděných z řady zdrojů, skoro všechny neupotřebené, ale v různé jakosti. Jednotlivé, v páskách a blocích, bylo tu i hodně rohů a taky několik archů. Bylo jasné, že původní majitel věci rozuměl, protože tu nebyly skoro žádné razítkované kusy – ty jsou totiž u téhle hodnoty výrazně dražší než známky neupotřebené (na to, jak málo se

vyskytují, jsou v katalogu vlastně dost podceněné, ale to je prostě důsledek toho, že na rozdíl od minulosti se o razítkované známky zajímá jen málo sběratelů; samozřejmě je třeba dát pozor na padělky razítek). Díky tomu, že šlo o soubor vzniklý před několika desítkami let, kdy katalogy téhle známce ze specializovaného hlediska nevěnovaly skoro žádnou pozornost, bylo tu obsaženo hodně kusů a bloků s křížky na okraji archu, s otisky části hlavy upevňovacího šroubu a dokonce i několik známek s levým okrajem, na němž se nachází otisk bordury. V katalogu Pofis pČaM uvádím, že jde o známky z tiskových desek 4, ty s bordurou na levém okraji z 50kusových a na pravém okraji ze 100kusových archů. To právě překvapení však přišlo s nálezem dvou celých stokusových archů z tiskové desky 3, na nichž se nachází bordura na pravém okraji!

Monografie 4 se o výskytu bordury na levém nebo pravém okraji archu zmiňuje na s. 62, ale bez uvedení tiskové desky. Mělo se přitom za to, že kusy s bordurou vpravo rovněž pocházejí z TD 4, a to ze 100kusového archu. Někteří badatelé se naopak domnívali, že bordura oddělovala oba archy, 50 a 100kusový, umístěné společně v tiskové desce, tedy že se – podobně jako například u známky 4 Kč Orlík 1932 – nacházela mezi nimi. Nový objev 100kusových archů z TD 3 s bordurou vpravo však ukazuje, že se nacházela na okraji desky, a to z technických důvodů (Mono 4 na s. 40 uvádí, že „plnila funkci při stírání barvy“).

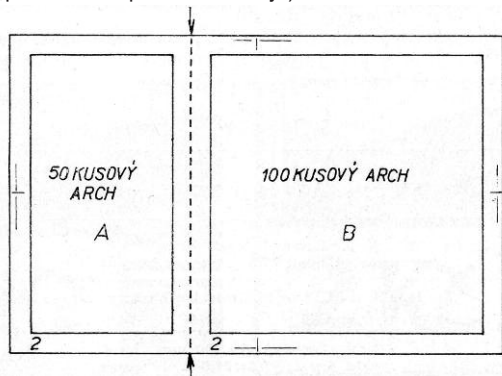

Schéma desky z Mono 4 pro tisk hodnot 50 h II. typ a 30 h.

Objev archů z TD 3 s bordurou vpravo je jistě nejvýznamnějším přínosem prohlídky uvedeného souboru. Původně jsem se chtěl omezit na stručné konstatování o tomto nálezu, pak jsem se však rozhodl využít příležitost a věnovat se věci širě. Nejde totiž o jedinou zajímavost, kterou jsem mezi leteckými třicetihálerykami našel, na obrázcích si můžete prohlédnout i několik dalších.

Naleznete-li známku s pravým okrajem archu, na němž se nachází otisk bordury, můžete si k ní poznamenat, že pochází z TD 3 o 100 známkách. Pravá dolní rohová známka má charakteristické umístění rozměrovacích bodů této TD.

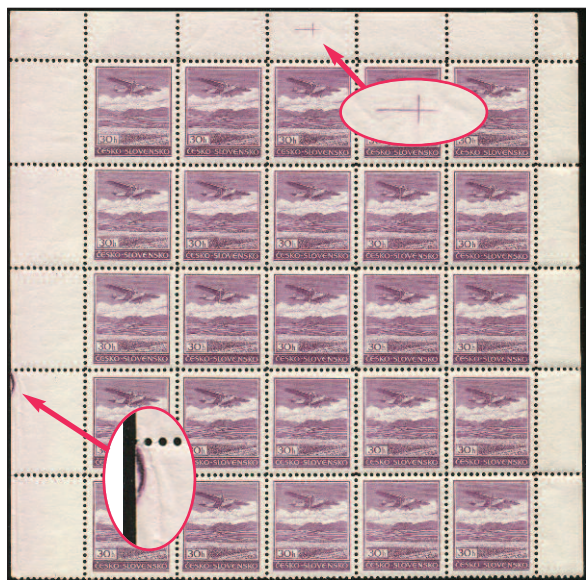
Stará poznámka tužkou na horním okraji svědčí o tom, že dávný majitel čtyřbloku s bordurou vpravo věděl, že pochází z TD 3 (nejspíš ho z tohoto archu dokonce sám odtrhl). Bohužel svůj poznatek nepublikoval, a tak byl časem pozapomenut a současní sběratelé jej museli objevit znovu.

Že bordura na levém okraji pochází z TD 4, kde se nachází na arších o 50 známkách, je sběratelům dobře známo. Většina těchto archů však byla oříznuta blíže ke známkám, takže se na nich bordura nenachází. Vyobrazený 4blok je zajímavý a vzácný ze dvou důvodů - DČ 4 se vyskytuje jen zřídka, a s takto širokou bordurou doslova ojedinelé. Přesto jsme jej našli mezi haléřovými položkami.

Na širokých okrajích archu se mohou vyskytnout různé další otisky v barvě známky.

Díky širším okrajům je nahoře celý rozměrovací křížek a vlevo část otisku hlavy upevňovacího šroubu (povšimněte si neobvykle velké vzdálenosti od známek!).

Jiný otisk hlavy upevňovacího šroubu, nacházející se výrazně blíže od známek než předchozí.

Přeložka papíru v okraji archu.

Přeložka v rohu a vada stíracího zařízení (pruhy přes známky).

Přeložka v horním a dolním okraji archu.

Tak vidíte, plevelná známka na pomezí dvou státních útvarů, která skoro nikoho nezajímá, v poštovním provozu používaná jen v nepatrné míře, takže se jich dochovaly statisíce (a možná miliony) neupotřebených. Cena – nula nula nic. Zdržovali byste se jejich prohlížením? Já ano – a teď možná po přečtení tohoto článku i Vy. Stojí to za to! A i kdybyste hned v popelu nenarazili na dýmánek, nevěste hlavu a připomenejte si Konfuciova slova: *I cesta je cíl!*